

מראי מקומות - ראש השנה

ז.

ג. בצלים ופול המצרי איכא בינייהו

רש"י הביא שני פירושים הפוכים בביאור הנפקא מינה בין רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, פירוש א', שכיון שמנע מהם מים שלושים יום קודם ראש השנה, נמצא דגידולו על מים של שנה שעברה, וכמו שביאר אחר כך, שאם נותן להם מים תוך שלושים יום, הרי עדיין לחלוחית שלהם קיימת לאחר ראש השנה ונמצא שגדילים על שנה הבאה, אבל לרבי עקיבא הרי גדילים על כל מים ומתעשרין להבא. ופירוש רומי"ם הוא להיפך, שלרבי עקיבא שתלוי במה שירקות גדלים על כל מים, והמונע מהם מים קודם ראש השנה, נמצא שיצא מתורת ירקות הגדילין על כל מים והוא כמו שדה הבעל שמסתפק במי גשמים ומתעשרין לשעבר, ולא ביאר מהי דעת רבי יוסי הגלילי.

ובאור החמה ביאר שמחלוקת רש"י ופירוש הרומי"ם הוא, שלדעת רש"י רבי יוסי הגלילי סובר שתלוי בגדילתו בפועל, האם למעשה גדל על מים משנה שעברה או מים של שנה זו, ורבי עקיבא סובר שתלוי במין, שירקות הם מין שבדרך כלל גדל על כל מים, ואפילו באופן שלא גדל על כל מים, אין הדין משתנה. ולפירוש הרומי"ם הוא להיפך, שלרבי עקיבא תלוי האם בפועל גדל על כל מים או על רוב מים, ולרבי יוסי הגלילי הכל תלוי אם הוא מין שגדל על מים משנה שעברה או ממים של שנה הבאה.

ובתורת זרעים (עמ' ס"ה) חקר בדעת רבי עקיבא לפירוש הרומי"ם, מדוע צריך שלושים יום בלא השקאה כדי שיפסיד תורת ירק, האם הוא משום שעד שלושים יום עדיין הלחלוחית קיימת, כמו שכתב רש"י בדעת רבי יוסי הגלילי, ונמצא שאם לא הפסיק שלושים יום אין הפסק בהשקאה כלל, או שמיד כשלא השקה יש הפסק בהשקאה, אלא שכדי להפסיד את שם ירק שלו צריך שיהא בלא השקאה שלושים יום, והוכיח מדברי הירושלמי כהצד השני, עיין שם.

ד. הואיל ויצא רוב גשמי השנה

פירש רש"י, שכבר עברו רוב ימות הגשמים, שהוא זמן רביעה, ועלה השרף באילנות, ונמצאו פירות חונטין מעתה. והקשה בחידושי הר"ן, ומה בכך, הלא אף ששיעור גידול של תבואה לענין מעשר הוא שליש, מכל מקום אין אומרים שמיד שנעשה שליש הוא ראש השנה, אלא רק באחד בתשרי, ומדוע לענין אילנות אנו אומרים שראש השנה צריך להיות מיד אחר זמן חנטתם, כיון שהחנטה היא הקובעת בהם. וכתב, שהוא מפני שגילתה תורה במה שכתוב 'ובשנה הרביעית' שלגבי דיני ערלה שבט הוא ראש השנה לאילנות,

א. לכל אין בילה למה לי

פירש רש"י, שאחר שאמר הכל הולך אחר גמר פרי, ודאי שמה שאמר הלכה כרבי שמעון שזורי אינו מטעמו של רבי שמעון שזורי, אלא משום שסובר שהולכים אחר גמר הפרי, שאם לא כן, מדוע הוצרך לומר הכל הולך אחר גמר פרי, ולא פירש משום בילה.

ותמה הטורי אבן, שאף אם סובר יש בילה, יש לומר שאמר הכל הולך אחר גמר פרי לא לגבי רבי שמעון שזורי, אלא לענין מעשר שני ומעשר עני, לדעת באיזה שנה הוא, שכיון שהולים אחר גמר פרי, שנה שניה היא. ועוד שגם לגבי הדין של רבי שמעון שזורי יש נפקא מינה האם צריך לצוברו, שלשמואל אין צריך לצוברו, והניח בצ"ע.

ב. יצאו ירקות שגדלין על מי שנה הבאה וכו'

פירש התוספות רי"ד, שאפילו אם גדלו הרבה בשנה שעברה, אם יגזוז אותם, הם צומחים וגודלים שוב, ומוכח שאינם תלויים במי שנה שעברה, אלא במי שנה הבאה, ועל כן הלכו בהם חכמים אחר לקיטה. והוסיף שאפילו אם נלקטו מיד לאחר ראש השנה, וכל גידולו היה בשנה שעברה, הולכים אחר הלקיטה, ומתעשר לשנה הבאה.

אולם בדרך אמונה (מעשר שני פ"א ס"ק ל"ג) הביא מחלוקת ראשונים בזה, שדעת הרמב"ם היא שלעולם הולכים אחר לקיטה, וכשיטת התוספות רי"ד, אך שיטת התוספות (כאן ד"ה ולשביעית) ודעימיה, שהולכים אחר גמר הפרי, ואם נגמר בשנה שעברה ונלקט מיד אחר ראש השנה, ולא גדל כלום בשנה זו, מתעשר כשנה שעברה [ויש להעיר, שבציון ההלכה שם הביא דעת הפסקי רי"ד כשיטת התוספות, והרי זה סותר את דברי התוספות רי"ד כאן].

ובביאור מחלוקת התוס' והרמב"ם ביאר בביאור ההלכה שם, שהתוספות סוברים שמה שאמרו גדל על כל מים, היינו שלעולם לא נגמר כח גדילתו עד שנה הבאה, והולכים אחר שעת גמר כח גדילתו, שגם באילנות מה שהולכים אחר שעת חנטה, הוא מפני שאז נגמר זמן גדילתו. וכיון שנגמר כח גדילתו בשנה שעברה, מתעשר כשנה שעברה. אבל להרמב"ם מה שירקות מתעשרין לשנה הבאה, הוא משום שסובר שבאילנות הולכים אחר חנטה משום דאז חשוב תחילת פרי, שכבר ראוי קצת לאכילה, וכמו שהלכים בתבואה אחר שליש. ולכן בירקות שאין החשיבות שלהם עד שנתלשין, שאז נעשה אוכל, ולכן הלכו בו אחר לקיטה. וכיון שכן, אין נפק"מ כלל אם נגמר קודם או לא, אלא הכל הולך אחר הלקיטה בפועל.

מראי מקומות - ראש השנה

י.ד. (המשך)

להוציא היתר מדין טבל, הרי כאן לא שייך זה. עוד הקשה, מדוע מספק צריך ליתנה לעניים, מדוע לא אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה. וכתב, שיתכן שדעת הירושלמי שבספיקא דדינא במתנת עניים צריך ליתן, אבל לדעת הבבלי שגם בספיקא דדינא אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה, צריך לפרש שנהג שני עישורים כלפי קריאת שם, ולא לגבי הנתנה ממנו.

ו. ונהג בו שני עישורין

כתב הרמב"ם (מעשר שני פ"א י"א) שמהפירות שהם ספק משנה שניה ספק שנה שלישית מפרישין רק מעשר שני, שהוא חמור. ותמה הראב"ד שם, שהרי מבואר בסוגייתנו שהיה רבי עקיבא צריך להפריש מספק גם מעשר שני וגם מעשר עני. ובתורת זרעים (עמ' קלד) כתב לחדש, שקריאת מעשר שני מועילה גם למעשר עני, לפי שגם הוא שני לראשון. ובזה כתב לבאר את דברי הרמב"ם, שעל ידי קריאת שם מעשר שני יוצא גם דין מעשר עני, וצריך לנהוג בה דיני מעשר שני, החמורים יותר.

וכיון שרוב גשמי השנה יצאו קודם החנטה, מסתבר שזה הוא גם זמן ראש השנה לענין מעשה. וראה בתוספות (ד"ה באחד) שנראה שרמזו לכל זה בקיצור דבריהם, אולם הפני יהושע פירש את דברי התוספות באופן אחר.

עוד הקשה הר"ן, שאם כן מדוע לגבי זיתים אין אומרים כן, שכיון ששבט הוא ראש השנה לענין ערלה, הוא הדין לענין מעשה. וכתב, שבאמת אין ללמוד מערלה לדינים דאורייתא לגבי ראש השנה, שהרי באמת אין זה ראש השנה לענין ערלה, אלא הוא 'התחלה אחרת', ע"ש, ורק לגבי דינים דרבנן כמו מעשר פירות יכולים ללמוד מערלה.

ה. ונהג בו שני עישורין

כתבו התוספות שאין הכוונה שהפריש שתי מעשרות, שאם כן יהיו מעשרותיו מקולקלים, אלא הפריש מעשר אחד למעשר שני, ופדאו וחלקו לעניים. והקשה הטורי אבן, שלכאורה לא שייך כאן לומר מעשרותיו מקולקלים, שהרי הפריש את שתיהן והתנה, ולא שייך קלקול מעשרות אלא כשמפריש יותר מחיוב ושיעור מעשר, שאינו מכוון